

Grote RATELAAR

APRIL - JUNI 2024

IVN HEUVELRUG EN KROMME RIJN
KNNV ZEIST HEUVELRUG EN KROMME RIJN

ivn natuur
educatie

Activiteiten april - mei - juni

APRIL

Maandag	01	IVN	Publiekswandeling	Vroege vogelzang
Woensdag*	03	IVN+KNNV	Plantenwerkgroep	Inventarisatie
Donderdag	04	IVN	Cursussenwerkgroep	Lezing vlinders
Vrijdag**	05	KNNV	Natuurwerkgroep	Werkmiddag
Zaterdag	06	KNNV	Vogelwerkgroep	Broedvogelinventarisatie
Zaterdag	06	IVN+KNNV	(Korst)mossenwerkgroep	Bornia/Heidestein/Noordhout
Zaterdag	06	IVN+KNNV	Insectenwerkgroep	Nieuw Wulven
Maandag	08	IVN+KNNV	(Korst)mossenwerkgroep	Determinatieavond
Dinsdag	09	KNNV	Bestuur	AVL + lezing over bomen
Dinsdag	09	IVN	Bestuur	AVL + lezing over permacultuur
Woensdag	10	KNNV	Midweekgroep	Bloedaal en Schammer
Zaterdag	13	KNNV	Vogelwerkgroep	Nieuwe Driemanspolder
Zaterdag	13	IVN+KNNV	Plantenwerkgroep	Dagexcursie De Geelders nabij Boxtel
Zondag***	14	IVN+KNNV	Fotografie-werkgroep	Fotografie-excursie
Maandag	15	IVN	Minicursus	Lesavond bijen en hommels
Dinsdag***	16	IVN+KNNV	Fotografie-werkgroep	Fotografie-avond
Zaterdag	20	IVN	Minicursus	Excursie bijen en hommels
Zaterdag	20	KNNV	Vogelwerkgroep	Broedvogelinventarisatie Binnenbos
Woensdag	24	KNNV	Midweekgroep	Eempolder

MEI

Zaterdag	04	KNNV	Vogelwerkgroep	Broedvogelinventarisatie Binnenbos
Zaterdag	04	IVN+KNNV	Insectenwerkgroep	Westbroek (waterbeestjes)
Dinsdag	07	KNNV	Vogelwerkgroep	Zouweboezem
Woensdag	08	KNNV	Midweekgroep	Amerongse Bovenpolder
Donderdag	16	IVN	Minicursus	Lesavond naaldbomen
Zaterdag	18	IVN	Minicursus	Excursie naaldbomen
Zaterdag	18	KNNV	Vogelwerkgroep	Broedvogelinventarisatie Binnenbos
Zaterdag	18	IVN+KNNV	Plantenwerkgroep	Dagexcursie Tichelgaten bij Buren
Weekend	24-26	KNNV	Vogelwerkgroep	Lauwersmeer
Dinsdag	20	IVN+KNNV	Fotografiewerkgroep	Fotografie-avond
Zondag	25	IVN	Publiekswandeling	Mossen Bornia
Dinsdag	27	KNNV	Vogelwerkgroep	Landje van Geijssel/Waverveen
Woensdag	28	KNNV	Midweekgroep	Wallenburgwandeling, Austerlitz

JUNI

Zaterdag	01	KNNV	Vogelwerkgroep	Broedvogelinventarisatie Binnenbos
Zaterdag	01	IVN+KNNV	Insectenwerkgroep	De Korte Duinen Soest
Woensdag	05	KNNV	Midweekgroep	Everdingen
Lang weekend	06-09	IVN+KNNV	Plantenwerkgroep	Kampeerweekend Kalkeifel
Zaterdag	08	KNNV	Vogelwerkgroep	Kennemerduinen
Woensdag	19	KNNV	Midweekgroep	Beukenburg
Zaterdag	29	IVN	Publiekswandeling	Kano-/wandeltocht Kromme Rijn

* De plantenwerkgroep inventariseert elke woensdagavond in kilometerhokken of andere bestemmingen

** De natuurwerkgroep heeft elke vrijdag een werkmiddag

*** De fotografiewerkgroep heeft de 2e zondag vd maand een excursie en op de 3e dinsdag vd maand een avond-bijeenkomst

Grote RATELAAR

Voorjaarshelmbloem of 'Vogeltje op de kruk' (*Corydalis solida*) Foto: Marijke Warmerdam

Van de redactie

Het voorjaar is begonnen! Na een natte periode zien we steeds vaker de zon en ook de dagen zijn alweer veel langer. Bomen en planten beginnen weer te groeien en te bloeien, vogels zijn volop aan het zingen en vlinders en bijen laten zich weer zien. Tijd om nieuwe plannen te maken en er op uit te trekken.

In dit nummer veel aandacht voor bomen. Lees over de plannen voor het oprichten van een bomenwerkgroep, met een uitgebreid overzicht van doelen en activiteiten. Half mei wordt een minicursus over naaldbomen gegeven, de taxus staat centraal in het Bomen ABC en er is interessante informatie over de Wodanseiken.

In de afgelopen maanden zijn verslagen gemaakt over mooie waarnemingen en activiteiten in 2023. We kunnen meegenieten van de jaarverslagen van de plantenwerkgroep, de paddenstoelenwerkgroep, de zeldzame dieren in Soest en de inmiddels traditionele nieuwjaarscollage van voornamelijk planten en insecten in eigen tuin. Daarnaast zijn er natuurlijk de verslagen van diverse (vogel)excursies en de werkgroep natuurfotografie laat ons ook meegenieten van schitterende natuurfoto's.

De activiteitenkalender is goed gevuld.
Niet langer wachten: trek er op uit en geniet!

Inhoud (selectie)

- 4 Natuur dichtbij: vogels
- 6 Verslag vogelexcursies KNNV
- 7 Bomen ABC
- 8 Nieuwe werkgroep: Bomen
- 10 Zeldzame dieren in Soest
- 14 Scharrelkids
- 15 Werkgroep Natuurfotografie
- 16 Programma plantenwerkgroep
- 18 Programma vogelwerkgroep
- 19 Van het KNNV bestuur
- 20 Wodanseiken Wolfheze
- 21 Van het IVN bestuur
- 24 Minicursussen

Colofon

Dit is een uitgave van IVN afdeling Heuvelrug en Kromme Rijn en KNNV afdeling Zeist, Heuvelrug en Kromme Rijn.
<https://www.ivn.nl/afdeling/heuvelrug-en-kromme-rijn/heuvelrug.knnv.nl>

Redactie: Jan Katsman, Irene van Oosterhout, Marijke Warmerdam

Kopij voor het volgende nummer vóór 15 mei naar:
marijke.warmerdam@hetnet.nl (KNNV) of pr@ivnhkr.nl (IVN)
De redactie behoudt zich het recht voor ingezonden artikelen in te korten of te wijzigen

Drukker: Editoo B.V. te Arnhem
FSC Keurmerk, 130 grams gloss

Foto's omslag:
Smienten: Nicolien Drost;
Levendbarende hagedis: Jan Katsman

Putter, man. Het rood van het voorhoofd komt voorbij het oog.

Putter, vrouw. Het rood van het voorhoofd komt tot het oog.

Natuur dichtbij, vogels

TEKST EN FOTO'S: ERIK GRUYS

De natuur maakt veel mensen blij en gelukkig. Vraag je aan collega excursie-deelnemers, bijvoorbeeld van de insectengroep, waarom ze meegaan, dan kun je als antwoord horen dat de waarneming van natuur - in dit geval insecten - de deelnemer gelukkig maakt. Dit gevoel kun je bevorderen door je directe leefomgeving in te richten als natuur. Er zijn mij diverse KNNV-leden bekend die bewust daarom hun tuin inrichten met wilde inheemse planten. Het resultaat is dikwijls een beetje rommelig aanzien van de tuin, maar met een veelheid aan bezoekers: insecten, vogels en andere dieren.

De betreffende wilde planten vormen een rijke voedselbron, die veel meer soorten en aantallen inheemse dieren aantrekt dan tuinplanten van uitheemse origine. De uitheemse zijn veelal kleurrijker en rijker bloeiend, waardoor tuinaanleg en tuinonderhoud aantrekkelijker zijn. Daarom probeer ik een middenweg te vinden met jaarlijks te planten bol- en knol-gewassen, struiken die veelal een uitheemse oorsprong kennen, gekweekte rozen, te zaaien bloemenmengsels en inheemse flora. Ook wordt het gehele jaar door gevoerd. De wilde planten geven een

toename aan insectensoorten en aantallen en het voer trekt vogels aan. Door uitgebloeide planten niet op te ruimen ontstaat bovendien bij veel soorten (ook uitheemse) een rijke voedselbron voor vogels.

Afgelopen jaar heb ik in de insectengroep gerapporteerd over de insectensoorten-oogst op wilde peen in mijn tuin. Eerder had ik via de digitale nieuwsbrief al eens verteld over toename van biodiversiteit via insecten op gezaaide margrietten.

In dit verhaal gaat het om een paar vogelsoorten die via het systeem van de plantensoorten en het voeren dikwijls in de tuin te spotten zijn: putters, appelvinken en sperwers.

Putters

Putters zijn er niet altijd, maar komen onverwacht gedurende het hele jaar op bezoek, zowel in groepjes als solitaire vogels apart. Ze komen voor voedsel en meestal niet wat als vogelvoer is klaar gelegd, maar via de beplanting. Ze zijn gek op zaden van composieten. Tussen de korenbloemen, op zaaddozen van meisjesogen en ook op uitgebloeide rudbeckia (zonnehoed, een uitheemse composiet) en uitgebloeide teunisbloemen komen putters foerageren.

Afgelopen winter kwam er telkens een op de rudbeckia, maar dat was niet elke keer dezelfde zoals uit foto's bleek. Afwisselend kwamen er een vrouwtje of een mannetje. Het mannetje is iets feller gekleurd dan het vrouwtje en het rood van het voorhoofd komt voorbij het oog, wat bij het vrouwtje niet het geval zou zijn.

Appelvinken, vrouw links en man rechts. De snavels zijn grijs van kleur.

Appelvinken

Voor de appelvinken, die niet zeldzaam zijn op de Utrechtse Heuvelrug en waarover eerder werd gemeld in de Grote Ratelaar, worden dagelijks zonnenbloemzaden neergelegd. Dat vindt plaats op een open voedertafel en in een vogelvoerhuisje. Vanaf januari komen de appelvinken daaropaf. Eerst komen mannetje(s) en vrouwtje apart, later komen ze ook samen. Aanvankelijk zijn hun snavels bleek van kleur. Later, als ze gaan broeden, wordt de kleur

Twee jonge appelvinken met links in beeld groenling en mus. De jonge appelvinken hebben een gespikkelde borst en nog een grijze snavel. De aftekening op de borst van de rechter vogel lijkt vager dan die van de linker. Mogelijk gaat het om een geslachtsverschil; ook bij jonge vogels kunnen de vrouwtjes minder gekleurd zijn.

loodgrijs. En als ze in april elkaar gaan voeren is duidelijk dat ze ook daadwerkelijk elkaar gevonden hebben. De maanden er na bleven ze komen, maar waar ze nestelden werd niet duidelijk. In juni verschenen ze met hun jongen, die duidelijk van hun ouders verschilden en aanvankelijk ook grijze snavels hadden.

Vrouw sperwer met geslagen spreek

Sperwers

Het vogels voeren - met name via potten vogelpindakaas - trekt in nazomer en winter veel spreekuwen aan. Dat zijn fraaie ruziemakers, die voor veel reuring in de tuin zorgen. Dat blijft niet onopgemerkt. Bijna elke week is er 's winters een poging van een sperwer om er een te vangen. Meestal lukt dat niet en verdwijnt de sperwer weer even snel als hij gekomen was. Het is dan ook bijzonder lastig zijn komst en vertrek fotografisch vast te leggen.

Een enkele maal kan een spreekuw worden verschalkt. Dat proces kon worden gevolgd en vastgelegd. Een sperwer vloog razendsnel voorbij en volgde de prooi tot in een donkere laurierstruik. Vervolgens kwam de sperwer

Sperwer kijkt om zich heen

daaruit terug de tuin in met een spreekuw in de poten. De prooi werd daarop door de sperwer met de vleugels en staart gespreid gehouden langzaam en waarschijnlijk via verstikking gedood.

Pas toen de gevangen spreekuw na circa 3-5 minuten niet meer bewoog, werd de sperwer meer relaxt, vouwde de vleugels dicht en kreeg aandacht voor de omgeving. Daarop werd deze vogel de fotograaf gewaar en verdween subiet met de prooi in de poten.

Tot slot

Het moge duidelijk zijn geworden, dat alleen al de vogels in de tuin voor veel genoeg aanleiding gaven. Het is dan ook alleszins de moeite waard om te proberen natuur-inclusief te tuinieren en vogels te voeren.

Ijzig koud in Willeskop 9-2-2024

Foto: Nicolien Drost

Vogelexcursie Willeskop

TEKST: EMILE SANDERS

9 JANUARI 2024

Vijf vogelaars hadden de moed om de ijzige kou en matige wind te trotseren (gevoelstemperatuur min 12 graden). De hemel was strakblauw en alles was bevroren. Hierdoor waren er forse aantallen vogels gegroepeerd aanwezig. In de verschillende groepen en verspreid over de verschillende plassen, hebben wij duizenden smienten gezien. Als deze eenden opvlogen en vervolgens een klein eindje verderop weer neerploften, schoten zij vaak schaatsend door op het ijs. Sommigen landden op hun borst of op het achterwerk en moesten maar zien of zij niet tegen andere eenden opbotsten.

Wat ook opviel was dat drie waterhoenen in een dichte struik zaten op ongeveer vier meter boven het ijs. Dit verwacht je niet van vogels die zwemvliezen hebben i.p.v. tenen waarbij ze zich om een tak kunnen vastklemmen. Naast deze soorten zijn verder gespot: slobbeend, krakeend, wintertaling, pijlstaart, diverse ganzensoorten, buizerd, torenvalk, grote zilverreigers. Ook leuk om te zien was een hybride smient (smient x wintertaling). Om 13.00 uur waren wij weer terug in Driebergen na een geslaagde en mooie excursie.

Smienten

Foto: Nicolien Drost

Vogelexcursie Voorne Westplaat

TEKST: NICOLIEN DROST

9 DECEMBER 2023

Om 8 uur vertrekken we met driepersonen vanaf Driebergen. Het is zwaarbewolkt en er wordt regen voorspeld vanaf 11 uur. We hopen voor die tijd nog sneeuwgorzen en strandleeuweriken te zien.

Een uur later komen we aan op de parkeerplaats aan het eind van de Strandweg. Daar komt dan ook de auto met drie personen uit Utrecht aan. Ik zie in de verte twee zwanen vliegen en hoor ze ook. Wilde zwanen dus en geen knobbels. We lopen langs een vrij modderig pad richting strand en horen onderweg een waterral. Voorbij de eerste duinenrij is een natte vlakte begroeid met wat vegetatie. We zien hier een wolk witachtige vogeltjes vliegen.

Sneeuwgorzen. Het zijn er een stuk of 40 en we kunnen ze goed bekijken.

Langs de borden "Geen toegang" lopen we naar de rand van het water. In de verte zitten veel vogels. Scholeksters en wulpen en veel pijlstaarten.

We lopen nog een stukje door langs het strand. Het begint zachtjes te regenen, dus gaan we weer terug. Als we het natte stuk strand oversteken word ik gebeld door Nancy die een stuk achter mij loopt. Ze heeft de strandleeuweriken gespot. Ik loop een stukje in de richting waarheen de vogels verdwenen zijn. Ze vliegen op en gaan veel zichtbaarder zitten. Iedereen kan ze nu goed zien.

Het gaat telkens harder regenen en bij de auto's gekomen besluiten we naar het restaurant te gaan voor koffie en een warme hap. Het was een korte maar succesvolle excursie.

Sneeuwgorz

Foto: Jan Katsman

Bomen ABC – Taxus

TEKST EN FOTO'S: PIETER MEIJER

De taxus is een groenblijvende naaldboom die je in verschillende vormen tegenkomt. Meestal is het een meerstammige brede struik terwijl de meeste naaldbomen een rechte doorgaande stam hebben. De taxus groeit erg langzaam en kan toch tot een forse boom uitgroeien; soms vergroeien meerdere stammen tot één stam. Rondom het Huis Nieuw Amelisweerd staan mooie oude exemplaren. Op menig landgoed met loofbomen plant men vaak taxussen zodat het 's winters groen blijft. De taxus wordt regelmatig gebruikt om een haag te maken dat iets afschermt.

De taxus herken je aan de naalden die van boven donker-groen zijn en aan de onderzijde twee lichtgroene strepen hebben. De taxus is tweehuizig; er zijn mannelijke en vrouwelijke bomen. De mannelijke bomen vormen gele bolletjes die in februari en maart veel stuifmeel loslaten. De vrouwelijke krijgen oranjevruchten in de nazomer. In de plantensystematiek worden de naaldbomen coniferen genoemd. Conifeer betekent kegeldrager: vele zaden van sparren en dennen zitten bij elkaar in houtige vruchten, in sparrenkegels en in dennenappels. Een taxuszaadje zit niet in een houtige kegel maar in een 'besachtig' omhulsel dat rood kleurt. Hierin lijkt de taxus op de jeneverbes waarvan het zaad eveneens in een (blauwe) schijnbes zit.

Na de ijstijden kwam de taxus van nature in ons bos voor, het is een inheemse boom. Het loof is zeer giftig voor vee, vooral paarden, dat is de reden dat de taxus systematisch is uitgeroeid. Men vermoedt dat alleen in de Achterhoek (o.a. Heksenbos) nog een paar bosjes met autochtone taxussen zijn. Het advies is om van deze taxussen zaden of stekmateriaal te gebruiken omdat deze bomen genetisch aangepast zijn aan onze omgeving. Er worden

Mannelijke taxus met bloeiwijze

veel taxussen aangeplant. Omdat de schijnbessen door lijsterachtigen worden gegeten en het zaadje weer ergens op de grond valt, kiemen taxussen spontaan in menig bos. Zo dragen de vogels bij aan de verspreiding van deze boom, ook in ons IVN-gebied.

Alles aan de taxus is giftig: het blad, de schors, de takken, het harde zaad in de schijnbes, alleen de rode vrucht zelf niet. Daarom kunnen vogels de rode vruchten eten: het giftige zaad gaat ongeschonden door het darmkanaal. De giftigheid van de taxus zien we ook terug in de andere naam van deze boom: de venijnboom. Venijn is oud-Nederlands voor gif, we vinden dit nog terug in onze taal: een venijnige opmerking. Agatha Christie schreef een detective over een moord met marmelade die een taxusblad bevatte. De taxus bevat onder andere de giftige stof taxol. Zoals vaak kan een giftige stof in een lagere concentratie als geneesmiddel werken. Taxol wordt bij de behandeling van borstkanker gebruikt en deze stof is in het laboratorium niet eenvoudig na te maken. In verschillende gemeentes kan men snoeiafval van een taxushaag inleveren, dat gebruikt wordt voor het winnen van taxol.

Bij de oude Grieken had de taxus een slechte naam vanwege de giftigheid: het was een boom van rouw en had associaties met de onderwereld. Een Griekse filosoof schrijft dat het gevaarlijk zou zijn onder een taxus te slapen omdat je niet meer wakker werd. In West-Europa werd de taxus een symbool van eeuwigheid en werd op veel begraafplaatsen aangeplant waar zij zeer oud kunnen worden. Omdat het kernhout, zoals bij knotwilgen, vergaat is het tellen van jaarringen niet mogelijk om de ouderdom exact vast te stellen. Al sinds de Nieuwe Steentijd werden bogen van taxushout gemaakt. In 1991 heeft men in het Ötztal (op grens van Oostenrijk met Italië) in het ijs de zogenoemde Ötzi-man (2300 v. Chr.) gevonden en deze jager droeg een boog van taxushout.

Hoge taxushaag in Austerlitz

Een nieuw op te richten gezamenlijke werkgroep Bomen (IVN en KNNV)

TEKST: RENÉ WASSENBERG FOTO'S: IRENE VAN OOSTERHOUT

Bomen sieren al duizenden jaren het landschap in onze omgeving. Afhankelijk van grondsoort en diepte van het grondwater overheersen verschillende soorten, zoals bijvoorbeeld (knot)wilgen in boerenlandschap en uiterwaarden. Bomen leven langer dan mensen en leveren de mens hout, vruchten, gezonde en gezuiverde lucht en bescherming tegen hitte. Aan bomen en struiken is ook veel te zien, te voelen, te ruiken en soms zelfs te proeven.

Wanneer je verder kijkt komen er nog veel meer nieuwe vragen: wat is er te zien aan het blad, hoe vindt de bloei plaats, hoe zit het met de geslachtsverdeling, hoe gaat de bestuiving, wat voor vruchten worden gevormd? Dan kun je ook nog meer leren over de herkomst en de verspreiding, hoe is de habitus of verschijningsvorm en wat voor standplaatsvoorkeuren heeft de soort? Tenslotte zijn er ecologische samenwerkingen tussen de bomen en insecten, vogels, zoogdieren of zwammen en kun je je verdiepen in de eigenschappen en de gebruiksmogelijkheden van het hout. Als je hier nieuwsgierig van wordt verwelkomen wij jou graag.

De doelen van de werkgroep zullen zijn:

- Leden van IVN en KNNV de mogelijkheid bieden om hun bomenkennis te vergroten, uit te wisselen en te verspreiden. Daarbij valt te denken aan soortenkennis, determinatie, en botanische aspecten maar ook geschiedenis en cultuurhistorie.
- Elkaar enthousiast maken en nieuwe dingen ontdekken.
- De samenwerking tussen IVN en KNNV intensiveren.
- Het algemene publiek betrekken bij natuur en landschap.

De daarvan afgeleide kernactiviteiten zullen zijn:

- Avondbijeenkomsten met een vaste frequentie op een vaste avond. (van april t/m oktober één maal per 14 dagen en van november t/m maart eens in de maand).
- Bomenexcursies, één keer per maand. In principe voor werkgroepleden maar na overleg misschien ook voor andere IVN/KNNV-leden.
- Vraagbaak zijn voor IVN/KNNV-leden op het gebied van bomen en struiken.
- Op excursie gaan naar bossen, landgoederen en arboreta.

Verdere activiteiten zullen zijn:

- Lezingen geven (intern en extern).
- Jaarlijkse excursie geven (in afstemming met beide Wandelwerkgroepen) zowel in buitengebieden als in bebouwde kom voor algemeen publiek.
- Jaarlijkse (mini-)cursus geven (in afstemming met Werkgroep Cursussen) voor algemeen publiek.
- Digitaal boomsoortenbestand bijhouden per natuurgebied in onze gezamenlijke werkgebieden.
- Jaarlijks deelnemen aan een beheerdag, bijvoorbeeld wilgen knotten.
- Contacten onderhouden met andere Bomenwerkgroepen en uitwisselen van ideeën.
- Uitwisselingen met onze andere werkgroepen met raakvlakken. Misschien een gezamenlijke avond met de Insectenwerkgroep over insectenbestuiving, met de Paddenstoelenwerkgroep over boom paddenstoelen/ mycorrhiza of met de Mossenwerkgroep over boom-bewonende mossen en korstmossen.

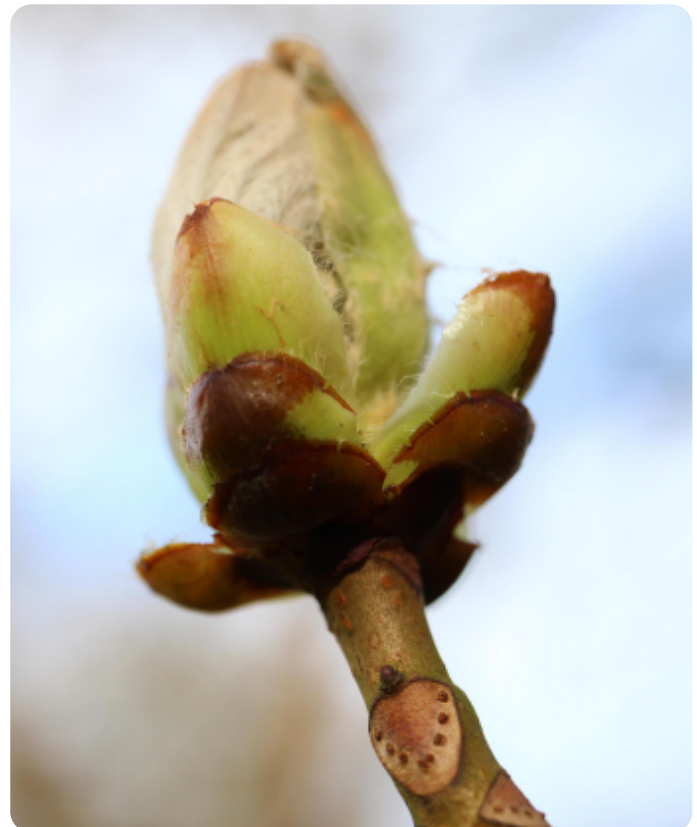
Hoe ziet een avondbijeenkomst er uit:

- Soortbespreking (gezamenlijke voorbereiding)
- Boombiologische of boomcultuurhistorische bespreking: zoals hoe werkt een boom, verschillen naald- en loofbomen, reactiehout, waterhuishouding, groei, boomlagen, hakhout, boomvitaliteit of knoppen
- Presenteren van bijzonderheden, door werkgroepleden gezien, aan de hand van foto's.
- Determineren (in groenseizoen loofboomsoorten aan de hand van blad, twijgen en foto's en 's winters naaldboomsoorten aan de hand van naaldboomtwijgen en foto's, maar ook loofboomsoorten aan de hand van kale loofboomtwijgen)
- Wat is er momenteel te zien, welke bomen lopen nu uit of bloeien nu of welke gallen zijn er nu te zien.
- Excursies, lezing of minicursus plannen en voorbereiden.
- Logboek invullen (wat hebben we gedaan en presentie bijhouden) voor Ratelaar, voor jaarverslag en voor verantwoording van kosten.

Wat doen we niet?

- Activisme. In principe onderhouden we geen contacten met overheden of particulieren over boombeheer of omgevingsvergunningen voor het kappen van bomen.
- Bomen knuffelen

De besturen van zowel KNNV als IVN ondersteunen bij voldoende belangstelling dit nieuwe initiatief. Bij meer dan 10 aanmeldingen gaan we een zaaltje zoeken in Zeist en is het de bedoeling op korte termijn te starten. Waarschijnlijk zal het voor de avondbijeenkomsten om de dinsdagavond gaan en voor de excursies de zaterdagmorgen. Wanneer je enthousiast bent geworden door bovenstaande informatie kun je je per mail aanmeldingen bij een van de twee trekkers van deze nieuwe werkgroep: Marijke van Noort via secretaris@heuvelrug.knnv.nl of bij René Wassenberg via renewassenberg@gmail.com Wij hebben er zin in!

Zeldzame dieren in Soest 2023

Het jaar van de loopkever!

TEKST EN FOTO'S: PASCAL LOSEKOOT

Het einde van het jaar nadert. In mijn omgeving merk ik dat vrienden onrustig worden van de onzekerheid welk Soester zeldzaam dier op nummer één staat dit jaar. Hoog tijd om terug te kijken op de vele zoektochten van het afgelopen jaar en de top tien te onthullen!

In 2023 zag ik binnen de gemeente Soest een record van 1230 verschillende soorten (flora en fauna), waaronder 256 soorten nachtvlinders, 147 planten, 153 kevers, 119 wantsen, 105 vliegen, 83 vogels, 42 wespen, 30 bijen, 22 muggen, 21 dagvlinders, 20 libellen, 9 sprinkhanen, 6 zoogdieren, 5 mieren, 4 hommels, 3 reptielen en 2 amfibieën.

Over de nummer één op de lijst was geen enkele twijfel: het is de loopkever die mij in het donker op vele zandverstuivingen in Midden-Nederland deed zoeken, die me naar Naturalis bracht en waar een wetenschappelijk relaas voor in voorbereiding is. En dat terwijl ik nog maar weinig kennis van deze soortgroep had!

Ook dit jaar weer een gastbijdrage van Jeroen Hoek, met het zeldzaamste insect van 2023 dat in de gemeente Soest is gevonden.

Gele kruiper

1. Gele Kruiper (*Harpalus flavescens*)

Begin augustus vond Jaap van den Berg één exemplaar van deze zeer zeldzame loopkever in de Korte Duinen. Meerdere personen gingen daarna op zoek met de vraag of het een toevallige vondst was, of er een populatie voorkwam. Nadat Arthur van Ooijen op 14 augustus enkele exemplaren aantrof, vonden Jeroen Hoek en ik een dag later een populatie, zoekend met zaklamp. Niet veel later vond ik een nog veel grotere populatie in de Lange Duinen, en ook in Amersfoort, Maarn en Laren kon ik het voorkomen van deze zandspecialist aantonen. De afsluiter was Nunspeet, waar we zo'n 95 jaar na de laatste vondst *Harpalus flavescens* aantroffen. Of ie er al die tijd gewoon gezeten heeft is aannemelijk, maar niet te bewijzen. Ook andere speurders zijn op zoek gegaan; dat resulteerde in een aanzienlijk groter verspreidingsgebied dan tot nu toe bekend was!

NL: 607 exemplaren (waarvan 335 op één plek), formaat: ca. 2 cm

2. *Thymalus limbatus*

Deze schimmeletende kever trof ik op de eerste dag van 2023 aan onder de schors van een dode berk. De soort staat te boek als zeer zeldzaam, maar is de laatste jaren wat in opkomst, ongetwijfeld geholpen door het beleid om dode bomen te laten staan. Later in het jaar trof ik ook nog enkele exemplaren aan, zowel op eik als spar.

NL: 32 exemplaren in 2023. Formaat: ca. 6 mm 3.

3. Grote of bosknikspriet (*Microdon major/analysis*)

Deze behoorlijk grote zweefvlieg vond ik in 2021 al in Op

Grote of bosknikspriet

Hees en was toen de eerste voor de provincie. Voor mijn jaarverslag zag ik hem echter over het hoofd. Gelukkig vond ik hem in mei dit jaar opnieuw! Het is een myrmecofiele soort: de larven leven in mierennesten. De volwassen dieren van de grote of bosknikspriet zijn niet van elkaar te onderscheiden, maar de larven en poppen wel: die van de grote leven bij *Formica* (zoals bosmieren), die van de Bosknikspriet bij *Lasius*soorten. 2023: ca. 100 exemplaren in 12 gemeentes

4. Bruingemarmerde schildwants / *Halyomorpha halys*

Toen ik op een regenachtige herfst dag een rondje liep in mijn wijk, zag ik iets op het beton van een naastgelegen flat zitten. Bij thuiskomst bleek dat het de nimf van de Bruingemarmerde schildwants was, de eerste voor Soest! Deze per ongeluk geïntroduceerde, van oorsprong

Thymalus limbatus

Bruingemarmerde schildwants

Aziatische schildwants verspreidt zich momenteel in rap tempo over Europa en zal spoedig niet meer zeldzaam zijn. Ze heeft meer dan 100 waardplanten en zorgt onder andere in de Verenigde Staten al voor veel schade aan fruitbomen. In Oost-Europa is de hazelnoot een populaire voedselbron van deze Pentatomidae, wat invloed heeft op de prijs van een populair broodbeleg.

NL: ruim 2000 exemplaren in 2023. Formaat: ca. 1,5 cm

5. Jeneverbesrandwants (*Gonocerus juniperi*)

Eerder trof ik al eens een exemplaar aan op de prachtige jeneverbessen in de Korte Duinen, maar dit jaar waren de aantallen van deze warmteminnende jeneverbesspecialist een stuk hoger.

NL: 254 exemplaren. Formaat 11-14 mm

6. Tweestippelig kapoentje (*Nephus bipunctatus*)

Dit minilieveheersbeestje trof ik begin april aan, zonnend op een beuk in Op Hees. Het is, op een waarneming zonder foto na, de eerste voor de provincie Utrecht.

NL: 4 exemplaren in 2023. Formaat: 1,5-2,5 mm

7. Peultjesmot (*Etiella zinckenella*)

Sinds dit jaar beschik ik over een LED-emmer, om voor de Vlinderstichting nachtvlinders te kunnen monitoren. Dit leverde behoorlijk wat soorten op die ik nog niet eerder had gezien, en enkele hele bijzondere. Daarvan is deze peultjesmot wel de meest speciale: het is de enige ooit voor de provincie Utrecht. Het is een zeer zeldzame trekvlinder die vermoedelijk toevallig langs het balkon van mijn flat in één van de tegelwijken van Soest vloog.

NL: 2 exemplaren in 2023. Formaat 22-26 mm

Jeneverbesrandwants

Tweestippelig kapoentje

8. Tonderzwamschorswants (*Aradus betulae*)

Deze bijzonder platte wants leeft achter de schors van door Echte tonderzwammen aangetaste berken (en beuken, schijnt). Op 5 januari trof ik de eerste aan bij de Stompert, daarna verkende ik ook de omgeving en trof ik ze in Baarn, Bilthoven, Den Dolder, en Soesterberg aan.

2023: 110 waarnemingen in 26 gemeentes. Formaat: 6,5-11 mm

9. Platte krabspin (*Coriarachne depressa*)

Op zoek naar de Dennenschorswants trof ik de eerste platte krabspin voor Soest aan. Krabspinnen zijn lastig te determineren, maar deze is daar een uitzondering op door de witte ribbels op het achterlijf. 2023: 51 exemplaren in NL. Formaat: 4,5-5,5 mm

Peultjesmot

Tonderzwamschorswants

Platte krabspin

10. Grasschildwants (Neottiglossa pusilla)

Volgens waarneming.nl is deze vrij kleine schildwants slechts "vrij algemeen" en niet zeldzaam, maar vaak wordt deze niet gevonden en voor mij was het ook de eerste keer dat ik 'm aantrof, onder de schors van een dode spar in het Monnikenbos.

2023: 110 exemplaren in 31 gemeentes

Zwarte ooievaars

Grasschildwants

11. Zwarte ooievaar (Ciconia nigra)

Eind augustus trof ik tijdens een fietstochtje bij de Landingsbaan van Vliegbasis Soesterberg dit drietal jonge Zwarte ooievaars, dat rustig aan het foerageren was. Het was pas de tweede keer dat ik een zeldzame vogel in Soest aantrof.

Formaat: 144-155 cm (Spanwijdte)

Slotwoord

Waarnemingen die de toptien niet gehaald hebben, waren onder meer Muurpriemkevers (Ocys quinquestratus, waarvan ik ook elders in Nederland nieuwe populaties heb aangetroffen), een Bessenglasvlinder (rechts), de gebruikelijke Dicyrtoma dorsosignata's (zeer zeldzame springstaartjes), Tweepuntige lijnbladrollers (Phiaris bipunctana - die ik voor het vijfde jaar op een rij aantrof in Op Hees), Bosbeskielwantsen (ik vond ook nieuwe plekken in Amersfoort en Baarn), Jeneverbesdwergbladrollers, enkele Kommavlinders, een Dennenschildwants (Chlorochroa pinicola), een Kiezelsprinkhaan (Sphingonotus caeruleus), een Kanariesmalsnuitje (Aethes rutilana), Schorsknottjes (Tachyta nana), de minuscule wants genaamd Dufouriellus ater en de gigantische Dennenpijlstaart (rechtsonder).

Zelf insecten zoeken in 2024? Twee tips: 1. Zoek je in je tuin? Neem inheemse planten! 2. Zoek je in de natuur? Bezoek een gebied meerdere keren en doe rustig aan. Zelf wil ik het komend jaar mijn horizon verruimen en meer in de omgeving zoeken, na vijf jaar intensief speuren in Soest.

Naschrift: Alle verspreidings- en voorkomingsgegevens zijn op basis van wat op waarneming.nl is ingevoerd. Soest is officieel onderdeel Nationaal Park Utrechtse Heuvelrug.

Meest zeldzame vondst

Prachtridderwants (Lygaeus equestris)

Ook dit jaar vond Jeroen Hoek iets heel bijzonders in Soest: "Hij is zo mooi! Die witte stip op de vleugels, de patronen van zwarte stippen op het grijs, de sierlijke vorm en natuurlijk het prachtige rood. Het determineren van prachtridderwantsen is best lastig, want de soort heeft een zustersoort, de valse prachtridderwants. Op basis van de antennebasis en beharing op het scutellum is het zeker L. equestris! Van deze soort zijn maar ongeveer 10 waarnemingen in Nederland, een erg zeldzaam beestje dus!"

Prachtridderwants

Foto: Jeroen Hoek

Jaarverslag Plantenwerk- groep 2023

TEKST EN FOTO: ARNOUT IMHOF

In 2023 heeft de plantenwerkgroep (PWG) van KNNV-IVN afdeling Zeist, Heuvelrug en Kromme Rijn in elk van de maanden januari, februari en maart een educatieve bijeenkomst gehad. Er waren een foto-avond, een plantenquiz en een avond waarop zaden en vruchten van planten met binoculaires nader bekeken werden. In april startte het veldseizoen met een wekelijkse excursie op woensdagavonden. Dit liep door tot begin september. In deze periode zijn twee kilometerhokken geïnventariseerd met acht bezoeken per hok van precies 1 x 1 km. De soortenlijsten zijn ingevoerd in de database vaatplanten van de NDFV Verspreidingsatlas.

In hok 146 – 452 (De Reehorst en omstreken bij Driebergen) werden maar liefst 259 soorten wilde planten gevonden. Opvallende soorten waren hier de nachtkoekoeksbloem en wede.

In hok 141 – 454 (rond de Tolakkerlaan bij Bunnik) waren 222 soorten aanwezig. Hier waren Blauw walstro en zandweegbree enkele soorten die we niet vaak tegenkomen. Op de overige zeven woensdagen werden andere gebieden in de omgeving bezocht, zonder een volledige lijst bij te houden. Alleen bijzonderheden zijn op Waarneming.nl gezet. Een uitzondering hierop was de

Willem Arntzhoeve, die in juni werd bezocht. In het kader van de KNNV-brede inventarisatie werd van dit terrein wel een zo volledig mogelijke lijst op Waarneming.nl gemaakt. Samen met een eerder bezoek in mei 2022 zijn hier door de PWG nu in totaal 205 (wilde) soorten vaatplanten gevonden.

In de maanden april, mei, juli en augustus zijn er dagexcursies georganiseerd naar respectievelijk Elswout, Blauwe Kamer & Binnenveldse Hooilanden, Brakelse Benedenwaard en de Stichtse Brug. Van 2 tot 4 juni vond het jaarlijkse plantenweekend plaats, dit jaar op Zuid-Hollandse eilanden Voorne en Goeree. In april leidde de coördinator van de PWG (Arnout Imhof) nog een cursusavond en een excursie plantendeterminatie voor de natuurgidsenopleiding van de IVN-afdelingen Eemland en De Bilt. Tenslotte organiseerde de PWG op 28 december een wandeling in het kader van de FLORON Eindejaarsplantenjacht: rond de Reehorst, de Odijkerweg en de Kromme Rijn werden 23 soorten nog bloeiende planten gevonden.

Blauw walstro

Vogelexcursie Arkemheen

TEKST: HANS VAN SCHAIK

4 FEBRUARI 2024

Met een kleine maar zeer enthousiaste groep vogelaars zijn wij naar Arkemheen getrokken. We troffen elkaar als complete groep op de parkeerplaats van het oude stoomgemaal om 9.30 uur. Het weer was heilig, met een strakke windkracht 5 van uit het westen pal op ons uitkijkpunt.

Op het water waren grote en middelste zaagbekken te zien en brilduikers. Naast deze, wat minder algemene watervogels, natuurlijk verder ook de bekende soorten. Plots werd onze aandacht gevestigd op een snel voorbijvliegende vogel pal boven het water. Het bleek een slechtvalk te zijn die op dat moment op een prooi dook. Een degelijk aanzicht is altijd een moment dat ik ervaar met gemende gevoelens, maar zo is de natuur nu eenmaal. Hij vloog weg met een stevige jachtbuit.

Nog geen twee minuten later zagen we een prachtige adulte zeearend recht op ons aanvliegen. Hij liet zich goed zien en streek even later vlak voor ons neer en daar bleek een -door ons nog niet gesignaleerde - tweede te zitten. Ons genoeg kon niet op. Om 12.00 uur besloten we, tevreden met wat we gezien hadden, weer naar huis te gaan terugkijkend op een zeer boeiende ochtend.

Slechtvalk met prooi. Kort ervoor zag men een hele vlucht goudplevieren overvliegen, mogelijk is een ervan slachtoffer geworden. Foto: Ton Goes

Scharrelkids: geschiedenis van de Heuvelrug en een kraamkamer voor reeën

TEKST EN FOTO: MARTINE TRAGTER

Het ontstaan van de Heuvelrug; dat is het thema waar we met de Scharrelkids het nieuwe jaar mee van start gaan. We gaan erop uit op de Amerongse berg. Daar beginnen we met de geologische geschiedenis van ons gebied. De kinderen bootsen met hun voeten een ijskap na die het zand voor zich uit drukt en kijk eens: daar ligt een miniatuur heuvelrug op het zandpad. Met z'n allen verzamelen we stenen en kijken we op zoekkaarten wat voor steen het is. Is het een steen die hier door rivieren is gebracht of is het een Scandinavische steen die hier met de ijskap in de voorlaatste ijstijd is gekomen?

Sommige stenen waren trouwens heel belangrijk voor de mensen die hier vroeger leefden: vuurstenen. We demonstreren hoe je vonkjes maakt met een vuursteen, met behulp van een stalen vijl. Dat willen sommige kinderen natuurlijk ook wel eens proberen. De kinderen maken hun eigen leren buideltje, waar ze de gevonden stenen in kunnen bewaren. Een buideltje net zoals de mensen die hier vroeger leefden. Daar weten we niet veel van, maar we kennen wel hun graven. Voordat we afsluiten nemen we nog een kijkje bij de nagebouwde

grafheuvel achter het restaurant Mas Montagne. De gemeente Utrechtse Heuvelrug heeft trouwens een leuk filmpje gemaakt over het grafheuvelonderzoek in 2021. Op YouTube te vinden onder de titel 'Graven in het groen': kijktip!

In februari zijn we te gast bij landgoed Sandwijck. Een groep vrijwilligers draagt daar actief bij aan het beheer. Zij vertellen ons dat we vandaag gaan helpen met een kraamkamer voor reeën. We gaan op pad naar een open plek, omzoomd door waterlopen waarlangs bomen en heesters groeien. Deze plek wordt door reeën als kraamkamer gebruikt. Op de open plek groeien in de zomer hoge grassen en kruiden. Die zorgen voor beschutting voor het reekalf in de eerste weken na de geboorte. Maar de bomen die eromheen staan worden zo groot dat de open plek minder zonnig wordt en daardoor krijgen grassen en kruiden minder kans. Daar gaan wij wat aan doen. De kinderen gaan enthousiast aan de slag met zagen. 'Van onderen!' klinkt het om de zoveel tijd. De kraamkamer is weer klaar voor de reekalfjes die hier in mei of juni geboren gaan worden.

Werkgroep Natuurfotografie

Onze werkgroep is een actieve groep die elkaar enthousiast maakt om natuurbeleving op foto vast te leggen. Elke maand zoeken daarvoor een geschikte fotogenieke locatie uit. Tijdens deze ochtend (tweede zondag vd maand) geven we elkaar tips om het onderwerp op een bijzondere manier vast te leggen. De foto-excursie heeft iedere maand een ander thema zoals mossen, libellen, herfstkleuren of voorjaarsbloemen.

Op de theorieavond (derde dinsdag vd maand) bespreken we onze foto's met elkaar en kiezen we de 'de foto van de maand'. Dit is de mooiste of interessantste foto van het thema. Ook andere onderwerpen zoals techniek/apparatuur, compositie en fotobewerking komen aan bod. En soms nodigen we een externe deskundige uit.

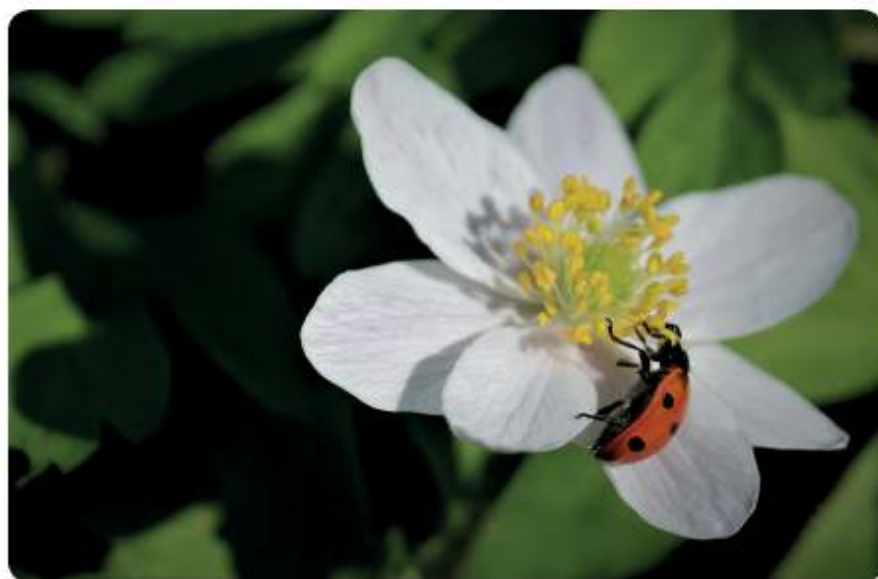
Het is niet nodig om dure apparatuur aan te schaffen. Met een mobieltje kun je ook prachtige foto's maken. Nieuwsgierig? Kijk eens onze website:

www.natuurfotografieheuvelrug-ivn-knnv.nl

Zin om een keer mee te gaan? Bel Dick de Rooij: 06 15 19 52 89

Bloesem
Lariks, april 2022
Foto: Carine Nieman

Stinzenplanten
Lieveheersbeestje op anemoon, maart 2021
Foto: Dick de Rooij

Vlinders
Oranjetipje, mei 2023
Foto: Korrie Jaarsma

Plantenwerkgroep

Dit seizoen zullen we op de woensdagavonden twee kilometerhokken gaan inventariseren. We maken dan een zo volledig mogelijke lijst met de aanwezige plantensoorten in een gebied van een vierkante kilometer. Daarnaast bezoeken we op de "vrije" woensdagen ook een aantal andere gebieden, waarvan geen volledige lijst wordt bijhouden. We determineren af en toe met de flora, maar veel voorkennis is niet nodig.

Gewoonlijk starten we om 19.30 u, maar vanwege de kortere daglengte beginnen we op 3, 10 en 17 april en op 21 en 28 augustus en 4 september al om 19.00 u (de vetgedrukte data hieronder).

Het eerste kilometerhok is 149 – 451 met een stuk van het Hydepark en vakantiepark het Grote Bos in Driebergen. We verzamelen bij het kruispunt Arnhemse Bovenweg en Hydeparklaan.

Data: **3 april**, 24 april, 15 mei, 5 juni, 26 juni, 17 juli, 7 augustus, **28 augustus**.

Het tweede kilometerhok is 148 – 454 en ligt op Heidestein. Het verzamelpunt is op de Grensweg. Dit is het fietspad in het verlengde van Hoog Kanje in Zeist. Vanaf de bebouwde kom nog circa een halve kilometer doorfietsen.

Data: **10 april**, 1 mei, 22 mei, 12 juni, 3 juli, 24 juli, 14 augustus, **4 september**

Op de "vrije" woensdagen gaan we naar de volgende bestemmingen:

Datum	Bestemming	Startpunt
17 april	Amelisweerd	Parkeerplaats Amelisweerd, Koningslaan (19.00 uur)
8 mei	Nieuw Wulven	Parkeerplaats Nieuw Wulven, Marsdijk 4 Bunnik
29 mei	Zanderij Maarn	Bergweg 1, parkeren Bergweg 7, Maarn
19 juni	Vijverhof	Parkeerplaats Vuurscheweg, Bilthoven
10 juli	Den Treek	Parkeren Paradijsweg, Treekerweg 7 Leusden
31 juli	Steenwaard	Parkeren Veerweg Schalkwijk, bij pont richting Culemborg
21 augustus	Vliegbasis Soesterberg	Batenburgweg 5-1, Soesterberg (19.00 uur)
11 september	Afsluiting veldseizoen	Lokaal Victoria (20.00 uur)

Natuurlijk proberen we zo veel mogelijk met elkaar mee te rijden; graag onderling afspreken.

Nadere informatie bij Arnout Imhof: telefoon 0343-539920 of e-mail a.imhof@ziggo.nl.

Klokjesgentiaan

Foto: Jan Katsman

Plantenexcursies

Dagexcursie De Geelders (zaterdag 13 april)

Dit natte bosgebied ten oosten van Boxtel ligt op leemgrond waardoor het regenwater maar langzaam wegzakt. Er is een oude boskern met oorspronkelijke fladderiepen en mispels. Het eeuwenlange bosgebruik is terug te zien in de sporen van rabatten en houtkampen. In recente jaren wordt het bos uitgebreid met inheemse bomen. We hopen veel voorjaarsbloeiërs aan te treffen zoals bosanemoon, sleutelbloemen, bosviooltjes en misschien de eenbes. Ook moeten we op de brede dovenetel letten. Zorg wel voor waterdicht schoeisel!

We vertrekken om 9.00 uur vanaf station Driebergen/Zeist. Aanmelden uiterlijk de woensdag tevoren bij Arnout Imhof (a.imhof@ziggo.nl of 0343-539920). Graag bij opgave ook vermelden of je eventueel wilt rijden.

Dagexcursie Tichelgaten bij Buren (zaterdag 18 mei)

Dit natuurgebiedje bestaat uit diverse kleine vijvers, rietvelden, weilanden en moerasbosjes. Het terrein is ontstaan door het afgraven van klei ("tichelen") voor de fabricage van bakstenen. Hierbij is een kalkhoudende zandige laag blootgelegd waar ook kwelwater naar boven komt. Dit zorgt voor een bijzondere bodem voor een rijke plantengroei met onder andere veel soorten orchideeën.

We vertrekken om 9.00 uur vanaf station Driebergen/Zeist. Aanmelden uiterlijk de woensdag tevoren bij Arnout Imhof (a.imhof@ziggo.nl of 0343-539920). Graag bij opgave ook vermelden of je eventueel wilt rijden.

Kampeerweekend Kalkeifel (6 t/m 9 juni)

Het kampeerweekend van de plantenwerkgroep duurt iets langer en vindt dit jaar iets verder weg plaats dan anders, namelijk in Kalkeifel, ruwweg het gebied tussen Blankenheim en Hillesheim. Zoals de naam al aangeeft is de bodem er rijk aan kalk, waardoor we vele soorten planten kunnen verwachten die in Nederland zeldzaam zijn. Uit de vele kalkgraslanden, beekdalen en hellingbossen die het gebied rijk is zal een (weloverwogen) keuze worden gemaakt om nader te bekijken. De precieze kampeerplaats wordt later bekendgemaakt. De deelnemers zorgen zelf voor de kampeeruitrusting. Aankomst vanaf donderdagochtend, terugreis zondagmiddag. Er wordt centraal ingekocht voor ontbijt, lunch, etc. Avondeten wordt geregeld in overleg met de deelnemers. Aanmelden graag voor 15 mei bij Arnout Imhof (a.imhof@ziggo.nl of 0343-539920).

Paddenstoelen- werkgroep Jaarverslag 2023

TEKST: BERT TOLSMA EN MIRJAM VEERKAMP

Evenals vorig jaar zijn we ook het afgelopen herfstseizoen 2023 zeven keer bijeen geweest als werkgroep in de benedenzaal van het Torenlaantheater aan de Torenlaan in Zeist. Deze zaal leent zich uitstekend voor deze bijeenkomsten, die we om de twee weken op de dinsdagavond houden. Gemiddeld zijn we zo'n avond met tien mensen aanwezig, maar er is zeker ruimte voor uitbreiding tot vijftien mensen.

We beginnen elk jaar op de laatste dinsdagavond van augustus. We maken op zo'n werkvond een rondje langs de aanwezige leden, die voor zo ver mogelijk een toelichting geven bij wat meegenomen is; anderen geven zo nodig commentaar.

De herfst was dit jaar nat genoeg om van de vele soorten paddenstoelen die verschenen te genieten; diverse leden van de werkgroep lopen met de districtsexcursies mee die

door ons lid Emma v.d. Dool worden georganiseerd. Zo'n avond in de zaal is snel om en we zien dan alweer uit naar de volgende bijeenkomst.

Op de 3e dinsdag in januari plannen we een fotoavond met opnamen van het afgelopen seizoen. Op 16 januari j.l. gaven René Barten, Annemiek Meus en Bert Tolsma een voorstelling met foto's.

Plannen voor 2024

We starten in 2024 op dinsdagavond 27 augustus en daarna zijn de data: 10 en 24 september, 8 en 22 oktober, 5 en 19 november en 3 december. Alle data zijn om de twee weken. Mocht je belangstelling hebben, kom eens kijken!

Kruilhaarkelkzwam

Foto: Susan Bol

Vogelwerkgroep

Broedvogelinventarisatie Binnenbos (zaterdag 23 maart, 6 en 20 april, 4 en 18 mei en 1 juni)

Het Binnenbos is een nieuw landgoed in het Krommerijgebied. Het bestaat uit het bos achter kasteel Sterkenburg plus stukken populierenbos, moerasbos en weiland daarachter en is eigendom van de Forest Peace Foundation. Het wordt op een natuurlijke manier beheerd, en in een van de weilanden wordt een voedselbos aangelegd.

Dit gebied is voor het eerst geïnventariseerd in 2021 en zal voor de vierde maal geïnventariseerd worden in 2024. We gaan in totaal 6 keer inventariseren.

Het gebied bestaat uit drie delen: kasteelbos, populierenbos plus weiland en moerasbosjes plus hooiland. Een inventarisatieronde duurt zo'n vier uur. De eerste inventarisatieronde is op zaterdag 23 maart. Opgeven bij Nicolien Drost per email ndrost@droho.nl of telefoon 030-6563717.

Verzamelen om 6.30 uur halverwege de Zuwe, Driebergen, op de grens van weiland en bos van kasteel Sterkenburg.

Excursie Nieuwe Driemanspolder (zaterdag 13 april)

De Nieuwe Driemanspolder is een piekberging, natuur- en recreatiegebied tussen Zoetermeer en Leidschendam. Vorig jaar zijn hier in april o.a. zomertaling, krooneend, kluut, kleine plevier, grutto, blauwborst en gele kwikstaart gezien. We wandelen een stukje van zes km door het gebied.

Vertrek om 8.00 uur van Sportcomplex Hoenderdaal, Hoendersteeg 7, Driebergen.

Terug om ongeveer 14 uur.

We delen de benzinekosten. Afstand heen en terug 2 x 64 km. Kosten per auto dus 42 euro.

Aanmelden bij Nicolien Drost, per email ndrost@droho.nl of telefoon 030-6563717.

Graag vermelden of je per auto komt en hoeveel mensen je mee kunt nemen, of dat je mee wilt rijden.

Excursie Zouweboezem (dinsdag 7 mei 2024)

De Zouweboezem is in dit jaargetijde meer dan een bezoek waard en zal ons niet teleurstellen in de soorten en aantallen vogels en hun zang. Natuurlijk zijn de planten ook het genieten waard. Van de rietzangers zullen wij zeker de karekiet en rietzanger gaan horen en met een beetje geluk zien we ook een blauwborst. Mogelijk kunnen wij ook de koekoek zien en horen, want meestal zit er een paartje in de omgeving. Wat wij zeker gaan zien is de bruine kiekendief, de tureluur, Kieviten, en grutto's. Als vogelspotter wil je deze excursie niet missen.

Wij vertrekken om 09.00 uur van Sportcomplex Hoenderdaal, Hoendersteeg 7 te Driebergen en de verwachting is dat wij ongeveer om 14.00 uur weer terug zullen zijn.

Wij rijden zoveel mogelijk met elkaar mee. De gereden kilometers worden vergoed aan de chauffeur. De start van

de excursie vindt plaats langs de parallelweg van de A 27 (dus niet de parkeerplaats die te bereiken is via de dijk). Opgeven bij Emile Sanders, het liefst per email sepa@xs4all.nl. Lukt dit niet dan graag per telefoon 030-2293810.

Bij de aanmelding hoor ik graag of je met de auto komt en bereid bent om anderen mee te nemen.

Vogelweekend 24-26 mei 2024

Het voorjaarsweekend van de vogelwerkgroep is van vrijdagavond 24 t/m zondagmiddag 26 mei bij het Lauwersmeer. In het Lauwersmeer broeden o.a. zeearend, blauwborst, baardmannetje en steltkluut.

We kamperen op camping Robersum, Panserweg 5, Vierhuizen (bij Zoutkamp).

Opgeven uiterlijk op woensdag 1 mei bij Nicolien Drost, ndrost@droho.nl, of 030-6563717. Geef alsjeblieft aan of je per auto komt en er mensen kunnen meerijden, of dat je met iemand anders mee wilt rijden.

Gebleken is dat de meeste mensen eerder willen komen en/of langer willen blijven, dus regel zelf je logies op de camping of in de buurt. De camping heeft een paar trekkershutten / bungalows.

Excursie Kennemerduinen (zaterdag 8 juni)

Nationaal Park Zuid-Kennemerland staat bekend om zijn uitgestrekte duinlandschap, waar je heerlijk doorheen kunt wandelen. Met een grote verscheidenheid aan biotopen is het een prachtig vogelgebied. Duinen, zandverstuivingen, bossen en waterpartijen wisselen elkaar af. Een van de mooie waterpartijen is het Vogelmeer. Dit is in begin jaren 50 gegraven en biedt nu onderdak aan een zeer grote diversiteit aan vogels. Een bijzonder voorkomend soort is de geoorde fuut.

Naast de watervogels is het logisch dat hier ook nog vele diverse zangvogels voorkomen. Zeker in deze periode zullen we o.a. de nachtegaal, maar ook roodborsttapuiten en gekraagde roodstaarten tegenkomen.

Wij vertrekken vanaf het verzamelpunt Sporthal Hoenderdaal te Driebergen om 8.00 uur. Aankomst bij het bezoekerscentrum "de Kennemerduinen" om 9.15 uur. De verwachting is dat we zo rond 15.00 uur weer terug zijn. Adres: Zeeweg 12, 2051 EC Overveen.

Het is daar betaald parkeren. Wil je mee met deze excursie dan kun je je opgeven bij Hans van Schaik via email jprvanschaik@gmail.com. Je kunt ook bellen 06 23639305. Als je meegaat wil je dan opgeven of je met de auto komt en zo ja, hoeveel personen eventueel mee kunnen rijden.

Roodborst Willekop 9 januari 2024

Foto: Nicolien Drost

Van het KNNV- bestuur

TEKST EN FOTO'S: NICO BOLLE

De lente is in volle gang en is ooit door onze oervader van de natuur, Jac. P. Thijssen, zo mooi aangekondigd: *"Het is nog niet uitgemaakt, wie het eerst de lente proclameert: de zanglijster, de sneeuwkllokjes of de hazelaar. Het eene jaar komt de vogel het eerst met 't nieuwtje, het andere jaar de heester, of de bloem maar in ieder geval weten zij het altijd eerder dan de menschen, die op de kalender afgaan, en meenen, dat de Lente den eenentwintigsten Maart haar intocht doet.... Neen hoor, de ware pret begint al, wanneer de dagen weer langer worden, zoo in het begin van Januari. Hoor maar eens, wat de andere vogels ervan zeggen."*

Met de huidige opwarming worden deze woorden van Thijssen nog meer bewaarheid en is de lente al vele maanden bezig voor dat dit lentenummer van de Grote Ratelaar op de mat ligt.

Het is een drukke tijd waarop de verschillende zaterdagen de werkgroepen erop uitgaan.

Ook valt in april meestal de Algemene Ledenvergadering die nu op dinsdagavond 9 april vanaf 20.00 uur zal plaats vinden in grote zaal van het Torenlaantheater.

Ongelukkigerwijs valt dit samen met de ledenvergadering van de plaatselijke IVN-afdeling. Voor dubbelden kiezen maar.

Onze afdeling groeit gestaag en het bestuur kan goed versterking gebruiken op allerlei vlak om onze vereniging te laten bloeien. Als je belangstelling hebt voor een of andere bestuursfunctie in onze leuke afdeling laat het de voorzitter dan weten.

Blinde bij

Snorzweefvlieg op grote ereprijs

ALV KNNV

Op dinsdagavond 9 april zal de Algemene Ledenvergadering van onze KNNV-afdeling plaats vinden in de grote zaal van het Torenlaantheater, Torenlaan 38, Zeist. Aanvang 20.00 uur.

Tijdens deze bijeenkomst zal ook een lezing gehouden worden over bomen.

Het volledige programma en de jaarstukken zullen half maart per mail aan de leden worden gestuurd.

Midweekgroep

De midweekgroep wandelt op woensdag, eens in de twee weken. De wandelingen beginnen om 9.30 uur en zijn ongeveer 5 km lang.

We wandelen in een rustig tempo en nemen de tijd om een en ander te bekijken. De wandelingen gaan het hele jaar door behalve in juli en augustus. Ook bij slecht weer wordt gewandeld tenzij dat gevaarlijk zou zijn.

Omstreeks de vrijdag vóór de wandeling ontvangen de leden van de groep een bericht, nadat eerst de wandeling is verkend. Na afloop van de wandeling wordt, met wie dat wil, gewoonlijk ergens koffie gedronken. Daarna is het dan al gauw 13.00 uur.

Vooraf aan- of afmelden is niet nodig.

Voor het tweede kwartaal van 2024 staan op het rooster:

- 10 april Bloeidaal en Schammer
- 24 april Eempolder
- 8 mei Amerongse Bovenpolder
- 22 mei Broekhuizen
- 5 juni Everdingen
- 19 juni Beukenburg

Inlichtingen bij Arend van Oosten:
arendvanoosten@gmail.com of 030-6932617

De Wodanseiken van Wolfheze

TEKST EN FOTO'S: ERIK GRUYS

Elk najaar gaan we niet alleen kraanvogels spotten in Duitsland ten oosten van de Dammer Bergen (30 km ten noorden van Osnabrück), maar ook een bezoek brengen aan de Wodanseiken van Wolfheze (gemeente Renkum). Deze eiken zijn beroemde bomen, niet alleen omdat ze zeer oud zijn (mogelijk tot 600 jaar), maar ook omdat ze diverse keren geschilderd en gefotografeerd zijn. Het zijn dan ook bijzondere voorbeelden binnen onze vaderlandse natuur.

Al in 1850 zijn vijf eiken op de Wolfhezer heide door de schilder J.W. Bilders benoemd als de 'Wodanseiken'. Bilders behoorde tot de Oosterbeekse school, een groep schilders die graag het veld in ging om naar de natuur te werken. Ook de schilders H.W. Mesdag en W. Maris maakten er deel van uit. Bovendien kwam de groep, ook 's nachts, meer dan eens in de omgeving van deze bomen bijeen.

In 1849 heeft de Arnhemse schrijver en schilder J.J. Cremer een fraai schilderij van de bomen gemaakt, waarbij duidelijk te zien is dat ze zich op een tamelijk kale heide bevonden, terwijl ze thans in een bosgebied omgeven door allerlei andere bomen gespot kunnen worden. Daarbij valt tevens op dat de bomen ondanks hun leeftijd niet eens zeer groot zijn. Een dergelijke boom nabij het hotel is veel groter. De oude wodanseiken zijn bovendien in verval. Tussen de nog aanwezige oorspronkelijke vier bomen bevindt zich een rond 1925 afgezaagde stobbe die nog steeds zichtbaar is.

Twee van de Wodanseiken

Schilderijen van de wodanseiken zijn ten toon gesteld en te bezichtigen in Kasteel Doorwerth.

Om het bosgebied waarin de wodanseiken groeien, is nog een stuk heide en daar is ook een aantal historische zaken te bewonderen, zoals grafheuvels en verdedigingswallen. Op de site van Natuurmonumenten is een kaartje van het gebied te downloaden (<https://www.natuurmonumenten.nl/natuurgebieden/wolfheze/route/wandelroute-wolfheze-vlakbij-arnhem>).

De Wolfhezer heide, nu in eigendom bij Natuurmonumenten, bevindt zich aan de zuidzijde van het dorp,

Oranjedruppelzwam op omgevallen dode boom in sprengengebied

Paarse knoopzwam op dode boom in sprengengebied

langs de weg naar Doorwerth. Tegenover het terrein ligt een Fletcher hotel-restaurant. Mede daardoor zijn het terrein en de beroemde bomen gemakkelijk te vinden. Behalve de wodanseiken en omgevend bos zijn er ooit sprengen gegraven en ligt direct achter het hotel een dode dennenboom, de zogenaamde duizend jaar oude den (naam ook door J.J. Bilders verzonnen), begroeid met korstmossen. Ook daar zijn sprengen, er bevinden zich fraaie beukenbomen en het is een feest er te wandelen. Juist de herfst is een uitgelezen seizoen om de heide en de bomen te bezoeken. De kleurrijkheid van het seizoen en de vele paddenstoelen laten je volop genieten. Maar ook 's zomers is het de moeite waard, door de heide en bijzondere planten in de sprengen. Wij zagen begin november 2023 in een ervan kleine visjes op schrijvertjes jagen.

Amethystzwam bij beukenboom nabij de rest van de duizendjarige den

Ledenwandeling Van het IVN- bestuur

TEKST: HARRY KERVER

Op 18 januari mocht ik het startschot geven voor een nieuwe Natuurgidsenopleiding (NGO) van onze afdeling. De 26 deelnemers zijn enthousiast begonnen met deze opleiding van anderhalf jaar. Ik wens hen veel succes en ik weet zeker dat dit een leerzame en ook leuke periode voor hen zal zijn. Dank aan het docententeam (Anne-Karien Kortebout, Carine Nieman, Henrik Welp, Moniek Löffler, Pieter Vos en Tim van Mourik) voor hun grote inzet bij deze NGO.

Op zaterdag 16 maart is er weer een wandeling voor leden van IVN en KNNV. Dit keer gaan we naar landgoed Bornia. We starten bij de ingang van Bornia, juist voor de spoorwegovergang bij de Arnhemse Bovenweg links (gezien vanuit Zeist). Vertrek is om 9.30u. De wandeling duurt 2 uur en onderweg is er koffie/thee. De wandeling wordt geleid door een IVN-natuurgids. Opgave tot uiterlijk 13 maart via kerverh@gmail.com

Natuurwerkgroep

De natuurwerkgroep is elke vrijdagmiddag actief aan de slag in verschillende werkgebieden. Er worden onder meer heideveldjes en specifieke korstmossengebieden nagelopen op opschot, jeneverbessen vrijgezet, distels en zuring verwijderd op plekken waar deze planten niet gewenst zijn, Japanse duizendknoop bestreden (De Zoom / Op Hees) en ook Amerikaanse vogelkers wordt op bepaalde plaatsen teruggedrongen.

Iedereen die mee wil doen, éénmalig of vaker, is van harte welkom. Er wordt elke vrijdagmiddag – tenzij het weer te slecht is – gewerkt van 13.30 tot 16.30 uur. Aanmelden kan bij Simone Laanbroek via natuurwerkgroep@ziggo.nl.

Ridderoordse Bos

Foto: Simone Laanbroek

Al heel wat jaren organiseerden de groene groepen in Zeist (later ook met de ASZ en de bibliotheek) jaarlijks een aantal lezingen in de bibliotheek in Zeist. Nadat al langere tijd bleek dat de belangstelling voor deze lezingen beperkt was, is besloten om met deze lezingen te stoppen. We kunnen echter ook de start van nieuwe activiteiten melden die door IVN-leden en KNNV-leden samen georganiseerd gaan worden. Tijdens een gezamenlijk overleg van IVN en KNNV afgelopen oktober is een overzicht gemaakt van mogelijke activiteiten. Daarna zijn leden benaderd, die eerder hiervoor belangstelling hadden getoond. Met een vijftal activiteiten gaan groepjes de komende tijd aan de slag. Het gaat om de volgende onderwerpen: gebieden inventariseren op verzoek, korte natuurcursussen, stadsnatuur/kijken in de omgeving, een kinderactiviteit organiseren en een nieuwe gezamenlijke werkgroep bomen (zie elders in dit nummer). Andere leden die zich willen aansluiten bij deze groepen zijn van harte welkom.

Ook de IVN-Natuurkoffer is nieuw leven ingeblazen. Inge de Roo en Sjoukje van der Meer hebben de afgelopen tijd met de Natuurkoffer een bezoek gebracht aan verschillende zorginstellingen. Heel fijn dat de Natuurkoffer weer gebruikt wordt.

Inmiddels zijn er verschijnselen waar te nemen dat de lente in aantocht is. Dat is altijd weer een heerlijk moment. Ik verheug me er op.

Sleedoorn

Foto: Jan Katsman

Gewoon haarmos (*Polytrichum commune*)

Foto: Royko Appelboom

Werkgroep mossen en korstmossen

TEKST: BERT GEERDES

De excursie naar de Heidetuin in Driebergen op 6 januari 2024 was goed voor 12 deelnemers en 47 soorten. De lijst staat op <https://www.verspreidingsatlas.nl/waarnemingen/overzicht/671390>. De hoogtepunten waren een onbekende sierstruik die overladen was met epifyten, waaronder gekroesde haarmuts en blauw boomvorkje. De laatste dient zich over enkele maanden nog te bewijzen door blauw te kleuren. Tweede hoogtepunt waren de restanten van een bakstenen muur in het bos met kammos en twee plekken met groot vedermos. Aan de noordkant van de Amerongse Bovenweg konden we het scheef buidelmos niet vinden, mede door de extreem hoge waterstanden in de sloot rondom de grote wei. Op de mossenavond hebben we een doorsnede gemaakt van de blaadjes van een haarmos dat aan de waterkant groeide. Zie de foto van Ryoko door de microscoop. De ingedeukte topcellen van de lamellen vertellen dat het gewoon haarmos is, en wel de variëteit *commune*. Verder kwamen de broedkorrels van staafjesiepenmos, de verschillen tussen groot en kalkverdermos, tussen geelsteeltje en sikkelsterretje en tussen zijdemoos en smaragdmos voorbij.

Op 3 februari was de excursie naar Bornia/Heidestein/Noordhout. We hadden een mooi lijstje met 38 soorten

mos en tenminste 19 soorten korstmos. We hebben ons verbaasd over het veenmos (in dit geval stijf) in een gortdroog stuifzandlandschap en Matthijs vond een aantal kleine plukjes wollige bisschopsmuts (zie foto), een bedreigde soort en "icoonsoort" in de provincie. Tom vond diverse zeldzame korstmossen zoals het vals boomspijkertje en houtkroesje. Het vermeende stapelbekertje bleek toch zomersnieuw te zijn. Ook leuk! Op de determinatieavond was het draadmos gewoon vanwege de aanwezigheid van onderblaadjes. Geelsteeltje en sikkelsterretje zaten allebei in de bakjes alsmede oranjeknolknikmos.

Voor de rest van dit seizoen staat alleen nog een excursie gepland op 6 april naar Bornia/Heidestein/Noordhout en een afsluitende determinatieavond op maandag 8 april.

Wollig bisschopsmuts

Foto: Matthijs van Hoorn

Insectenwerkgroep

De insectenwerkgroep start het nieuwe seizoen met een bijeenkomst op donderdagavond 28 maart.

Het programma ligt al klaar. Excursies op de zaterdagen, start om 11.00 uur, naar Nieuw Wulven (6 april), Westbroek (waterbeestjes, 4 mei), Korte Duinen (1 juni), Beverweerd (6 juli), Zanderij Maarn (3 augustus), Everdingen (uiterwaarden, 7 september) en de afsluitende avond op 15 oktober. Noteer het alvast in de agenda.

Voor aanmelding en contact:
Anne Janse, anne.janse@gmail.com

Beleef de vroege vogelzang

Het wordt weer tijd om te gaan genieten van de vroege vogelzang. Waarom zingen vogels? En waarom zingen vogels vooral in de lente en zomer? Vogels hebben diverse roepen en manieren om hun territorium af te bakenen. Is het je wel eens opgevallen dat bijvoorbeeld een grote bonte specht eigenlijk alleen in de lente en zomer roffelt? En wanneer er een roofvogel zoals een sperwer in de buurt is, dan hoor je een alarmroep.

Gebied Sterkenburg heeft een gevarieerd terrein, dus er is van alles te horen en te zien. We vertellen je graag meer over de verschillende vogelgeluiden, en laten ons leiden door wat we samen horen. Neem je verrekijker mee, dan kunnen we de zangers ook bekijken.

De gidsen zorgen voor goede verhalen en een lekker paaseitje, zorgen jullie voor een goed humeur, zo vroeg in de morgen?

Voorwandeling: za 30 maart, 8.00u

Publiekswandeling: 2e paasdag, ma 1 april, 07.00-10.00u

Let op: 31e maart gaat de zomertijd in!

Gidsen: Mark Luinenburg (06 29447203) en Geert Kuitenbrouwer

Aanmelden (verplicht): Mark via mrluinenburg@gmail.com

Parkeren: Korte Zuwe, ter hoogte van huisnr. 3
Zuwe is verbindingsweg tussen provinciale weg N229 (Graaf van Lynden van Sandenburgweg) en Langbroekerdijk, Driebergen

Roodborsttapuit

Foto: Dick de Rooij

Lezing 'Een duurzame tuin'

Citraenvlinder - man

Foto: Dick de Rooij

De werkgroep Cursussen organiseert speciaal voor onze IVN- en KNNV-leden op donderdag 4 april de lezing 'Een duurzame tuin' door de Vlinderstichting.

We kunnen veel voor de natuur betekenen met onze tuinen. Maar wat kun je dan zelf doen om die natuur echt te ondersteunen? In deze lezing gaat het over de duurzame tuin. Hierin komen allerlei aspecten naar voren die vlinders en andere dieren nodig hebben, maar ook wat de natuur voor jou kan betekenen. Van siertuin tot moestuin, van kleine tot grote stappen, neemt Albert Vliegthart van De Vlinderstichting je mee in zijn verhaal waarbij de vlinders en de tuin centraal staan. Ontdek hoeveel verborgen leven er te ontdekken is en hoe je een eigen natuurpareltje kunt onderhouden.

Lezing: do 4 april, vanaf 20.00u

Locatie: Walkartcentrum, Kerkweg 19-23, 3701 Zeist

Aanmelden (verplicht!): bij Paul Veldhoen:

paulveldhoen@gmail.com. Er is plek voor 30 leden.

ALV van IVN, dinsdag 9 april

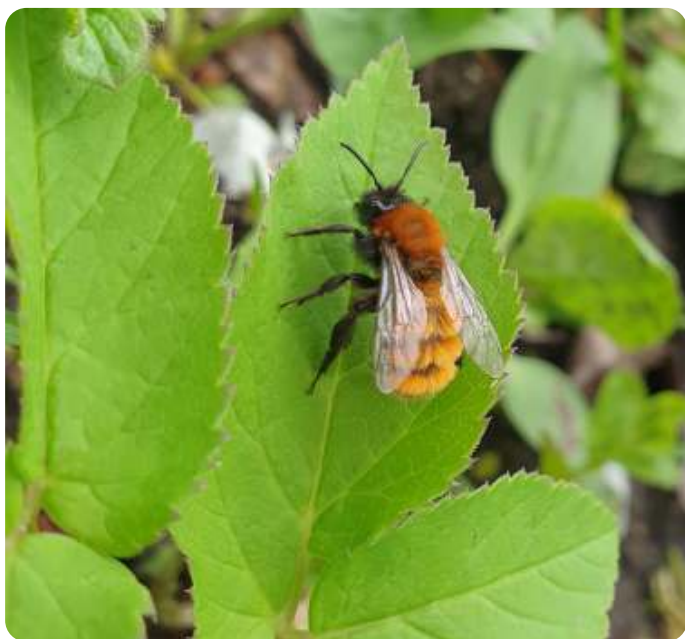
Op 9 april is de ALV van het IVN in het Walkartcentrum we starten om 20.00 uur. Na de pauze zal Folkert Nijboer een presentatie geven over permacultuur. Zet de datum alvast in je agenda, verdere informatie wordt je binnenkort toegezonden.

Minicursus bijen en hommels

Wil je leren herkennen welke hommels en bijen in je eigen tuin of omgeving rond vliegen? Kom dan naar onze thema-avond op 15 april met excursie op 20 april. Aan bod komt hoe je de meest voorkomende bijen en hommels kunt herkennen, je leert meer over hun verschillende leefwijzen en wat de belangrijke rol van bijen is in onze omgeving. Je leert op de avond meer bijen herkennen maar ook wat je kunt doen om bijen te helpen in je eigen omgeving. Op zaterdag 20 april zullen we de opgedane kennis in de praktijk brengen tijdens een excursie en met elkaar bijen gaan tellen voor de Nationale Bijentelling. Het zou geweldig zijn wanneer je na de cursus ook de bijen in je eigen tuin kunt herkennen én deze ook doorgeeft voor de bijentelling www.nationalebijentelling.nl

Op maandagavond 15 april ben je van harte welkom op de lesavond in het Walkartcentrum in Zeist. De excursie is vervolgens op zaterdag 20 april, tussen 11.00-12.30u. Bij slecht weer wordt de excursie afgelast of verplaatst. De locatie van de excursie wordt vooraf bekend gemaakt.

Lesavond: ma 15 apr, 20-22u, Walkartcentrum Zeist
Excursie: za 20 apr, 11.00-12.30u, locatie volgt
Kosten: €7,50 voor leden en €10 voor niet-leden, betaalgegevens volgen samen met bevestiging in mail
Aanmelden (verplicht): tot 10 april, cursussen@ivnhkr.nl Geef aan of je lid van KNNV of IVN bent.
Maximum: 25 deelnemers

Vosje

Foto: Judith Pijnacker

Foto: Gerard Tenpierik

Hemelvaartsdag: dauwtrappen

Dauwtrappen en Hemelvaartsdag horen voor sommigen bij elkaar. De traditie van dauwtrappen komt waarschijnlijk al uit de Germaanse tijd. Het zou bedoeld zijn om heropleving van de natuur te vieren met daarbij de dauw als een zuiverende werking. De traditie van dauwtrappen werd in christelijke streken soms gecombineerd met Hemelvaartsdag, met een vroege processie of mis.

Er stond voor Hemelvaartsdag een vroege wandeling gepland op Bornia. Maar helaas, vlak voordat dit nummer van de GR naar de drukker zou gaan, kwam het bericht dat we geen toestemming krijgen van het Utrechts Landschap om onze dauwtrapwandeling te organiseren.

Wat nu? Natuurlijk kun je zelf vroeg gaan wandelen en genieten van de vogels en al het andere moois. Je kunt ook kijken of er een dauwtrapactiviteit bij je in de buurt georganiseerd wordt. Of je draait je nog eens lekker om in je bed op deze extra vrije dag. En hopelijk kun je volgend jaar wel met ons mee.

Minicursus Naaldbomen

Weten jullie dat er in het Zeisterbos meer dan vijftien soorten naaldbomen staan waaronder drie soorten fijnsparren, drie soorten zilversparren, drie soorten naald-verliezende naaldbomen en sequoia's?

Het IVN organiseert een minicursus Naaldbomen in het Walkartcentrum in Zeist. De minicursus bestaat uit een lesavond op donderdag 16 mei en vervolgens een excursie-ochtend op zaterdag 18 mei. Deze minicursus is geschikt voor iedereen met belangstelling voor bomen. De lesavond omvat een inleidende presentatie over naaldbomen en zal daarna aan de hand van beelden 15 soorten naaldbomen behandelen qua herkomst, habitus, naalden, bloeiwijze, kegels, twijgen, knoppen, biodiversiteit, hout en gebruik. Na de pauze wordt er geoefend in het op naam brengen van de soorten aan de hand van twijgen en kegels. Tijdens de excursie-ochtend kunnen we dan de totale bomen in het bos laten zien en toelichten.

Wil je mee doen met deze interessante cursus, wacht dan niet te lang met aanmelden. Inschrijving (uiterlijk 1 mei) gaat op volgorde van aanmelding en stopt bij maximaal 20 deelnemers.

Lesavond: do 16 mei, 20.00-22.00u, Walkartcentrum Zeist

Excursie: za 18 mei, 9.30-12.00u, Zeisterbos.

Exacte startplaats volgt tijdens de lesavond.

Kosten: € 12,50 voor niet-leden en € 10,00 voor leden van IVN of KNNV, dit is inclusief koffie en thee tijdens de lesavond. Betaalgegevens volgen na bevestiging in mail.

Aanmelding: Vóór 1 mei bij René Wassenberg via renewassenberg@gmail.com

Maximum: 20 deelnemers

Kano- en wandeltocht, Langbroek en Cothen

Kano en wandel mee

Foto: Gerard Schoonderwoert

Foto: René Wassenberg

Zaterdag 29 juni organiseren wij opnieuw een gecombineerde kano-/wandeltocht in samenwerking met Mewis Brey van Camping Strosteege en kanoclub Kromme Rijn.

We verzamelen en starten bij Boer Tom Verkerk (bekend van de Hooiberghutten) in Langbroek. Vandaar vertrekt de helft van de groep met de kano's over de Langbroekerwetering, langs Overlangbroek en via Melkwegwetering naar de Kromme Rijn. De overige deelnemers wandelen door het natuurrijke gebied en passeren landgoederen en kastelen als Walenburg, Sandenburg en Groenestein. Daarbij horen natuurlijk ook de verhalen over de ontginning van het Kromme Rijn gebied en wat we daarvan nog terug kunnen zien. De beleving van het landschap op zowel land als vanaf het water geeft deze tocht een bijzondere karakter.

Na anderhalf à twee uur ontmoeten kanovaarders en wandelaars elkaar bij een pauzeplek en wisselen de groepen. De kanoroute terug voert langs Cothen en via de Cotherdrift weer naar de Langbroekerwetering, waar we allen rond 16.00u afsluiten op het terras van Boer Verkerk.

Publieksexcursie: wandel-/kanotocht zat. 29 juni

Verzamelen en start: 12.00u bij Boer Tom Verkerk, Langbroekdijk A 48, Langbroek. Einde activiteit rond 16.30u (fruit en/of lunchpakketje is aan te raden).

Aanmelden: via e-mail naar wandelingen@ivnhkr.nl

Deelnamekosten: € 8,00 per persoon. Na aanmelding ontvang je een bevestiging met daarin informatie om te kunnen betalen. Na betaling sta je definitief op de lijst.

Contact en inlichtingen: wandelingen@ivnhkr.nl

Rondom de Bronsbergen

TEKST EN FOTO'S: LODEWIJK CRIJNS

Zo'n vijftig mensen hebben zich verzameld op deze zondagmiddag 11 februari. De IVN vlag wappert in de wind. Ik heb navraag gedaan naar het startpunt, omdat er meer Bronsbergen blijken te bestaan, waaronder deze bij Vorden. Het is een echte winterse dag, hoewel het tien graden is, voelt het door de wind koud aan en het is zeer bewolkt. Gelukkig regent het niet.

In het programmaboekje staat aangekondigd: we wandelen door een uniek historisch gebied. Enerzijds een voormalig veengebied met kasteel de Wildenborch, anderzijds lopen we over de stuifduinen van de Bronsbergen uit de laatste ijstijd. Hier ligt een klein heidegebied met zeer oude jeneverbesstruiken.

Er worden vier groepen gemaakt en mijn vrouw en ik kiezen voor de groep van Wybren Jouwsma, een forse stevige Fries. Onze gids blijkt al veertig jaar vlakbij te wonen en de streek op zijn duimpje te kennen. We gaan op pad en Wybren begint te vertellen over de historie van dit gebied. Hier loopt eigenlijk de oude weg van Lochem naar Vorden. Tot ongeveer 1850 was dit gebied volledig kaal en kon je de kerktorens van Lochem, Kranenburg, Almen en Vorden zien. Op advies van Koning Willem I werden er dennen geplant voor de houtproductie.

We komen in een gemend bos en horen een specht kloppen en zien de eerste jeneverbesstruiken. De letterzetter heeft veel schade aangericht, waardoor veel moest worden gekapt: de fijn spar, de larix en de douglas. Het gebied wordt de Betten genoemd en vroeger was hier veen. Door sloten te graven, die afwaterden op de Baak, is het gebied verdroogd. Het veen verdween en er kwamen weilanden en akkers voor in de plaats.

Er staan enkele boerderijen en de eerste sneeuwklompjes geven aan dat de lente niet ver meer is. We staan stil bij een grote alleenstaande eik: een zogenaamde markenboom die het gebied markeert. Links gaat de Molenweg naar kasteel Wildenborch, wat we vandaag niet zien.

Op een bord staat 'het Grote Veld' en we gaan richting de Bronsbergen. Eenmaal in het bos, staan daar veel beuken en eiken. Nog steeds is er een erg hoge waterstand, het water staat ook in het bos en op de paden. De natte zandgrond is zwart en vol plassen en we moeten er af en toe flink omheen lopen. Altijd mooi zijn de vele varens, de oudste plant waarmee het ooit allemaal mee begon. Dit hele gebied is van Natuurmonumenten. Het beleid, we laten alles liggen en ruimen niets op, is duidelijk

Lodewijk is al enige tijd verhuisd en deelde sindsdien zijn natuurbelevissen vanuit de Achterhoek. Door beperkte ruimte en de lokale aard van zijn verhalen, heeft de redactie besloten afscheid te nemen. Dit was de laatste bijdrage van Lodewijk Crijns in de Ratelaar.

Lodewijk, hartelijk bedankt voor je enthousiasme en het delen van je ervaringen!

Wil je Lodewijk blijven volgen, kijk dan eens op: www.ivn.nl/afdeling/noord-midden-achterhoek/nieuws/

zichtbaar. Het gebied wordt ook gebruikt als militair oefenterrein en zelfs nog recent, zoals we kunnen zien aan gegraven schuttersputjes.

Inmiddels zijn we aangekomen bij de heidevlakte van de Bronsbergen. Door zaailingen te verwijderen wordt deze heide opgehouden. De zandhagedis is hier gesignaleerd en het geratel van de nachtzwaluw is in de zomer hoorbaar. Bij een grote jeneverbes vertelt Wybren over de drie stadia van de ontwikkeling van de bes. Behalve voor jenever, wordt hij ook gebruikt in bijvoorbeeld de yoghurt en in de natuurgeneeskunde bij blaasontstekingen. De hazelaar bloeit al: een volle maand eerder dan vorig jaar, de klimaatverandering is overal aanwezig. We staan stil bij de reuzenlebensboom, de Sequoia, een taxus en ruiken de citroenlucht bij de douglasspar.

Bij de golfbaan komen we de Corsicaanse den, ook wel zwarte den genoemd, tegen met opvallend grote dennenappels. Wybren zet er telkens stevig de pas in en juist als de vermoeidheid begint toe te slaan, is daar de koffie! Na een fijne pauze vervolgen we ons pad en komen uit bij een zogenaamd Vredesbosje. In de tijd van de Kruisraketten, 1981, zijn hier kerstbomen neergezet voor de vrede, nu meer nodig dan ooit. En zo naderen we het einde van deze weer interessante en boeiende middag. Bij het startpunt fluit een koolmees jubelend zijn 'fietspompje'.

Wie doet wat?

IVN AFDELING HEUVELRUG EN KROMME RIJN

Lidmaatschap € 24,00 per jaar. Aanmelden: www.ivn.nl/afdeling/heuvelrug-en-kromme-rijn/lidmaatschap.

Voor vragen over lidmaatschap of automatische incasso, adreswijzigingen of opzeggingen kun je terecht bij de IVN Servicedesk (info@ivn.nl). Donateurs kunnen wijzigingen of afmelding doorgeven via ledenadministratie@ivnhkr.nl

Voorzitter a.i.	Harry Kerver, voorzitter@ivnhkr.nl
Secretaris	Moniek Löffler en Anne France Zijssing, secretaris@ivnhkr.nl
Penningmeester	Miranda de Ruijter, penningmeester@ivnhkr.nl Bankrek. afdeling: NL65INGB0001572287
Bestuurslid/beheer	Pim Bredschneijder, p.bredschneijder@ivnhkr.nl
Vertrouwenspersoon	Sylvana Bouwens, vertrouwenspersoon@ivnhkr.nl
Cursussen	Judith Pijnacker, judithpijnacker@gmail.com , 06 4987 4530
Jeugd	Lucy van de Vijver en Martine Tragter, scharrelkids@ivnhkr.nl
Natuurkoffer	Rieke Vlooswijk, riekvlooswijk@casema.nl
(Wandel)excursies	Pieter Meijer - 06 1007 9477, Geert Kuitenbrouwer - 06 5390 9363 wandelingen@ivnhkr.nl
Projecten	Kijk op de website (werkgroepen en projecten) voor actuele informatie
PR/Redactie Grote Ratelaar	Irene van Oosterhout, pr@ivnhkr.nl
Website	www.ivn.nl/afdeling/heuvelrug-en-kromme-rijn
Facebook	www.facebook.com/IVN.HeuvelrugEnKrommeRijn
Instagram	https://www.instagram.com/ivnheuvelrugenkrommerijn

KNNV AFDELING ZEIST, HEUVELRUG EN KROMME RIJN

Lidmaatschap € 34,50 per jaar, inclusief abonnement op Natura. Huisgenootleden € 13,00 per jaar en Ratelaar-leden € 16,50 per jaar. Bankrekening NL93INGB0003720624 t.n.v. KNNV Zeist, Heuvelrug en Kromme Rijn.

Opzeggingen vóór 1 november van het lopende jaar bij de ledenadministratie.

Voorzitter	Nico Bolle, 06-23271152, voorzitter@heuvelrug.knnv.nl
Secretaris	Marijke van Noort, 033-8888827, secretaris@heuvelrug.knnv.nl
Natuurhistorisch secretaris	Lieke Versantvoort, 030-6562463, nhsecretaris@heuvelrug.knnv.nl
Penningmeester	Kiki Hoogeveen, 030-6932353, penningmeester@heuvelrug.knnv.nl
Bestuurslid algemeen	Vacature
Ledenadministratie	Sophieke Nijhuis, 030-6567910, ledenadministratie@heuvelrug.knnv.nl
Midweekgroep	Arend van Oosten, 030-6932617, arendvanoosten@gmail.com
Vogelwerkgroep	Nicolien Drost, 030-6563717, nicolien@droho.nl
Natuurwerkgroep	Simone Laanbroek, 06-57075182, natuurwerkgroep@ziggo.nl
Website/webmaster	heuvelrug.knnv.nl / H. Verschuren, 06-15554910, verschuren.herman@gmail.com
Redactie Grote Ratelaar	Marijke Warmerdam, 06-21286243, marijke.warmerdam@hetnet.nl Jan Katsman, 06-22474760, jan.katsman@planet.nl
Redactie digitale nieuwsbrief	Paul Bodengraven (paul@paulrealiseert.nl), Nico Bolle, Jan Katsman, Lieke Versantvoort. Marijke Warmerdam

GEZAMENLIJKE WERKGROEPEN IVN EN KNNV

(Korst)mossenwerkgroep	Bert Geerdes, 06-20743202, bert.geerdes@xs4all.nl Jan Ensing, 06-31662069, jan@natuurverkenner.nl
Paddenstoelenwerkgroep	Bert Tolsma, 030-6959861, lptolsma@gmail.com Mirjam Veerkamp, 0343-551905, veerkamp.berg@planet.nl
Insectenwerkgroep	Anne Janse, 06-46073110, anne.janse@gmail.com
Natuurfotografie	Dick de Rooij, dickderooij@gmail.com , https://www.natuurfotografieheuvelrug-ivn-knnv.nl/
Plantenwerkgroep	Arnout Imhof, 0343-539920, a.imhof@ziggo.nl

INDIEN ONBESTELBAAR: GILDENRING 33, 3981 JJ BUNNIK

 Beleef de natuur

2023 in beeld, 2024 gloort

Foto's: Jolande en Willem